

ОГЛЯД ЗАХОДІВ ПІДТРИМКИ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Собкевич О. В., д. е. н., проф., центр економічних і соціальних досліджень НІСД

Для забезпечення роботи промисловості в умовах війни на державному рівні протягом 2022–2023 рр. реалізовано низку заходів, які стосувалися, зокрема, підтримки розроблення та виробництва інноваційних зразків техніки для потреб сектора оборони, забезпечення релокації виробничих потужностей, підтримки створення й розвитку переробних підприємств, індустріальних парків, реалізації дальших кроків у напрямі євроінтеграції.

Триває релокація виробничих потужностей.

Серед релокованих підприємств, які вже відновили свою діяльність на новому місці, підприємства переробної промисловості становлять 30,2 %. Найбільше підприємств релокувалися до таких областей: 24 % до Львівської; 14,5 % до Закарпатської; 9,8 % до Чернівецької; 8,3 % до Івано-Франківської; 7,3 % до Хмельницької; 6,3 % до Тернопільської¹.

Основні роботи на рівні регіонів ведуть у напрямках: створення можливостей для надання відповідних складських, виробничих приміщень для роботи підприємств; налагодження механізму забезпечення житлом та офісними приміщеннями працівників; створення безпечних умов праці.

Лідерство західних областей у налагодженні релокації бізнесу пояснено безпекою цього регіону, його експортоорієнтованістю (близькістю до західного кордону), зручною логістикою.

У Львівській області на 09.07.2023 р. релоковано 230 підприємств, найбільше з них працюють у галузях легкої, харчової промисловості, машинобудування, металооброблення. Серед найбільш значущих для економіки регіону – такі підприємства, як «Пожмашина» (виробництво пожежної техніки, Чернігівська обл.), «Вертикаль» (приладобудування, Харківська обл.), «UKROP» (патронний завод, Київська обл.), «Вітропарки України» (відновлювальна енергетика, Донецька обл.), «Рубіжанська панчішна мануфактура» (легка промисловість, Луганська обл.), «Matroluxe» (виробництво матраців, м. Дніпро), «Citius S» (виробництво спецтранспорту, Запорізька обл.).

Для сприяння релокації розроблено інструменти фінансової допомоги, підтримки й супроводу релокованого бізнесу – надання безповоротної фінансової допомоги підприємствам, що здійснили переміщення та реєстрацію на території Львівської області, а також ваучерної підтримки бізнесу на маркетингові цілі та сертифікацію продукції².

Довідково. Так, безповоротна фінансова допомога підприємствам, що релокувались і зареєструвались на Львівщині, становить 100 тис. грн. Також підприємство отримує додаткових 100 тис. грн, якщо створить не менше 20 робочих місць під час воєнного

¹ Завдяки урядовій програмі релокації збережено понад 35 тисяч робочих місць.
URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a54c8281-02fa-4ced-8b14-3a7ca772a826&title=Zavdiaki>

² Програма Підтримки бізнесу у Львівській області на період воєнного стану на 2023 рік.
URL: <https://loda.gov.ua/documents/56704>

стану на момент подання заявки. Ваучерна підтримка бізнесу передбачає надання підприємцям маркетингових ваучерів та ваучерів на сертифікацію продукції, а також ваучерів на участь в закордонних виставково-ярмаркових заходах. Ваучери на сертифікацію продукції надають з метою: здійснення сертифікації, що може передбачати отримання національних сертифікатів та проведення сертифікації в міжнародних організаціях; маркетингові ваучери – для створення / оновлення вебсайтів, їх просування; розроблення бренду продукції, логотипу, дизайну упаковки; поширення продукції в онлайн-магазинах; участь у маркетингових заходах (промоційних кампаніях, ярмарках, бізнес-показах або інших подібних акціях); проведення промоційної та маркетингової кампанії; ваучери на участь в закордонних виставково-ярмаркових заходах – для участі та оренди виставкових площ для представлення товарів і послуг.

2023 р. відкрито Центр для релокованого бізнесу – тимчасову споруду загальною площею 450 м², яку встановлено в межах реалізації проекту міжнародної технічної допомоги Програми розвитку ООН «Облаштування центру для релокованих бізнесів у м. Львові».

На Закарпатті під час розгляду заявки підприємств на переміщення застосовують підхід, за якого перенесені виробництва не мають шкодити екології області. Перспективним у регіоні вбачають створення екоіндустріальних парків, на базі яких, зокрема, функціонуватимуть релоковані підприємства. Це має стати важливим кроком для розвитку економіки регіону, появи нових можливостей залучення закордонних інвестицій для створення потужного бізнес-середовища.

Також на Закарпатті запроваджено пілотний проєкт «Банк землі для будівництва», у рамках якого акумульовано земельні ділянки державної та комунальної форми власності в регіоні, які надалі може бути використано для релокації. Джерелами фінансування в межах проєкту є державний бюджет, донорські/грантові кошти та інвестиції.

Серед виробників, які релокували потужності на Закарпаття, – «Ajax Systems» (виробництво обладнання зв'язку, м. Київ), «ТЕМП-Україна» (перероблення вторинної сировини, м. Харків), «Централіс» (виробництво труб, Дніпропетровська обл.), «НВО "Алекс Планта"» (виробництво полімерної тари, Харківська обл.), ТОВ «Укренергопром» (виробництво радіаторів і котлів центрального опалення, м. Київ), «Зібрано» (виробництво енергоефективних будинків, Київська обл.), «RD Furniture» (виробництво меблів, м. Київ), «LEGIO» (виробництво спецодягу, Харківська обл.), «Варіант-М» (металооброблення, Харківська обл.).

У Чернівецькій області реалізують програму компенсації релокованим підприємствам частини вартості орендної плати за орендовані виробничі приміщення та вартості виробничого обладнання, придбаного на умовах кредитного договору з банками³.

Переважно релокували потужності підприємства деревообробної, харчової промисловості, з виробництва пластмасових виробів, електронних та електричних дротів і кабелів, велосипедів: ТОВ «Славенергопром» (виробництво високовольтного енергообладнання, Донецька обл.), «Вертикаль» (приладобудування, Харківська обл.), «Vector» (виробництво фрезерних верстатів, м. Харків), «Велотрейд» (виробництво велосипедів, м. Харків), «The Good Plastic Company» (виробництво пластикових панелей, Київська обл.), «ГРИН ПЛАСТИК» (перероблення та утилізація пластикових відходів, виробництво тактичних засобів для розмінування, розроблення піролізних котлів, м. Харків), «Neverdark» (виробництво біокамінів, м. Київ), «Еліксель Ентерпрайз» (виробництво електроустановочної продукції, м. Харків), «SimpleDim» (створення модульних будинків, м. Київ), «ARMOLINE» (виробництво спецодягу, м. Миколаїв).

³ Релоковані на Буковину підприємства можуть отримати компенсацію за оренду приміщень та придбання обладнання: що для цього потрібно. URL: <https://bukoda.gov.ua/news/relokovani-na-bukovynu-pidpriemstva-mozhut-otrymaty-kompensatsiiu-za-orendu-prymishchen-ta-prydbannia-obladnannia-shcho-dlia-tsoho-potribno>

Між цими областями відбувається конкуренція за залучення релокованих підприємств. Попри те, що останні сплачують податки за місцями їхньої реєстрації, робота з поліпшення умов для розміщення підприємств з інших територій сприяє працевлаштуванню місцевих мешканців, а також внутрішньо переміщених осіб, налагодженню зв'язків і обміну досвідом з місцевими підприємцями. Крім того, ця діяльність є важливим іміджевим складником державної політики на регіональному рівні – її результатом має стати покращення інвестиційного і бізнес-клімату, зміцнення коопераційних зв'язків, створення комфортного середовища для життя й праці мешканців тощо.

У рамках державних програм забезпечено підтримку створення й розвитку переробних підприємств.

Грантова програма для переробних підприємств «Новий рівень» у межах програми «Робота» надає бізнесу можливість отримати фінансову підтримку для розвитку своїх компаній. Основними умовами програми є обов'язок створення нових робочих місць та співфінансування проєкту. Отримувач гранту має забезпечити створення до 25 робочих місць, а співфінансування розподілено за схемою: отримувач повинен внести 50 % власних коштів, а держава надає решту 50 % як грант. Для підприємств, що працюють на деокупованих територіях, співфінансування становить 20 % від підприємця та 80 % від держави. Завдяки грантовій підтримці бізнес здатний створити до 20 тис. нових робочих місць у переробній та суміжних галузях промисловості⁴.

У листопаді п. р. процес надання грантів удосконалено – відтепер як джерела фінансування програми можна використовувати кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Головним розпорядником цих ресурсів призначено Державну службу зайнятості⁵. Завдяки такому рішення до кінця поточного року підприємці зможуть отримати грантів на перероблення додатково ще на суму до 1 млрд грн. До того ж у Держбюджеті на 2024 р. передбачено 5 млрд грн на гранти в переробній галузі з усіх джерел – їх зможуть отримати близько 1000 підприємств.

Від старту програми (липень 2022 р.) уже видано понад 400 грантів на 2,2 млрд грн, що уможливило створення понад 8300 нових робочих місць (на листопад 2023 р.).

За програмою «Доступні кредити 5–7–9 %» (реалізовано з 2020 р.) держава компенсує суб'єктам підприємництва частину кредитного навантаження; кредити можуть видавати на інвестиційні цілі або на поповнення оборотного капіталу підприємств. 2022 р. Програму розширено на підприємства, зруйновані під час війни. Підприємці можуть отримати кредит на відновлення виробничих потужностей під 9 % терміном до 5 років на суму до 60 млн грн. Виконання зобов'язань за такими кредитами частково (до 80 %) забезпечено державною гарантією⁶. Нове або оновлене підприємство не може розташовуватися ближче, ніж за 50 км до лінії бойових дій.

З початку 2023 р. на листопад банки видали бізнесові 22,4 тис. кредитів на 82 млрд грн, втім, на переробні підприємства припало 14 % наданих кредитів, кошти отримують в основному сільськогосподарські підприємства (50 %), а також гуртової та роздрібною торгівлі (25 %).

Наразі програма доволі слабо стимулює інвестиційну діяльність – на інвестиційні цілі від початку дії Програми на листопад 2023 р. виділено 20,1 млрд грн. З огляду на пріоритетність цілей фінансування поточного періоду найбільше підприємці взяли

⁴ Уряд збільшив фінансування грантових програм для переробних підприємств. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4e515dec-d515-493a-8132-4728babd41fe&title=UriadZbilshivFinansuvannia>

⁵ Відповідне рішення ухвалено на засіданні Кабінету Міністрів України 10.11.2023 р.

⁶ Постанова КМУ «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і від 14 липня 2021 р. № 723» від 14.10.2022 № 1194. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-poriadkiv-za-1194>

антикризових кредитів – 60 млрд грн, а також кредитів на антивоєнні цілі – 54 млрд грн; на рефінансування попередньо отриманих кредитів взято 28 млрд грн, на поповнення оборотного капіталу – 39 млрд грн.

Крім того, дефіцит бюджетних коштів, спричинений умовами воєнного стану, призвів до виникнення боргів у Фонді розвитку підприємництва перед банками за сплату компенсаційної різниці у відсоткових ставках. Відтак тягар погашення повної відсоткової ставки в багатьох випадках ліг на підприємців; низка банків відмовляється працювати за цією програмою.

За програмою «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9 %» (реалізовано з 2020 р.) підприємства можуть взяти в лізинг транспортні засоби, сільськогосподарську техніку, техніку для виробництва чи надання послуг, інше обладнання для господарської діяльності, нерухомість за пільговою відсотковою ставкою. З початку дії Програми на 1.11.2023 сума за укладеними договорами лізингу становила 1,4 млрд грн, з якої на підприємства переробної промисловості припадає всього 5,7 млн грн (на сільськогосподарські підприємства – 953,06 млн грн, на підприємства транспорту та логістики – 308,95 млн грн)⁷.

Розв’язанням для релокованих виробництв, а також для створення нових переробних підприємств можуть стати індустріальні парки (ІП).

Поштовху для їхньої підтримки й розвитку надасть реалізація таких ініціатив:

- унесення змін до Митного та Податкового Кодексів України^{8,9}: звільнення від імпортного ПДВ та ввізного мита на обладнання за переліком кодів УКТЗЕД; звільнення від податку на прибуток на 10 років; уповноваження органів місцевого самоврядування надавати пільги за місцевими податками;

- затвердження механізму використання вивільнених від оподаткування коштів для учасників індустріальних парків¹⁰. Вивільнені кошти можна спрямовувати на розвиток діяльності учасника ІП за такими напрямками: створення чи переоснащення матеріально-технічної бази; збільшення обсягу виробництва; упровадження новітніх технологій;

- визначення механізмів фінансування облаштування ІП та компенсації відсоткової ставки за кредитами на облаштування або здійснення господарської діяльності в їхніх межах^{11,12};

⁷ Інформація про результати державної програми «доступний фінансовий лізинг 5–7–9%».

URL: <https://bdf.gov.ua/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupnyy-finansovy-lizynh-5-7-9/>

⁸ Закон України «Про внесення зміни до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» від 21.06.2022 № 2331-ІХ.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-20#Text>

⁹ Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» від 21.06.2022 № 2330-ІХ.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text>

¹⁰ Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання учасником індустріального (промислового) парку вивільнених від оподаткування коштів на розвиток його діяльності в межах індустріального (промислового) парку» від 30.09.2022 № 1095. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-vykorystannia-uchasnykom-industrialnoho-promyslovoho-s1095-300922>

¹¹ Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання повної або часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами (позиками) на облаштування та/або здійснення господарської діяльності у межах індустріальних (промислових) парків» від 28.10.2022 № 1208. URL: <http://surl.li/ebeku>

¹² Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання коштів на безповоротній основі для облаштування індустріальних (промислових) парків та/або забезпечення будівництва об’єктів суміжної інфраструктури, необхідних для створення та функціонування індустріальних (промислових) парків» від 28.10.2022 № 1207. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poryadku-nadannya-koshtiv-na-bezpovorotnij-osnovi-dlya-oblashtuvannya-industrialnih-promislovih-parkiv-taabo-zabezpechennia-i281022-1207>

- затвердження Порядку компенсації 100 % витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків, керівним компаніям та учасникам індустріальних парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж¹³;

- надання дозволу органам місцевого самоврядування фінансувати проектування й будівництво інфраструктури ІП¹⁴.

Попри ці преференції, індустріальні парки поки що не працюють належним чином. Реєстр індустріальних парків на кінець жовтня 2023 р. нараховує 70 ІП. 2022 р. зареєстровано 14 ІП, протягом 2023 р. – 10 (лише за останні чотири місяці п. р. їх зареєстровано 5 од.). Понад третину від усіх ІП (24) розташовано в прикордонних з ЄС областях.

Утім, на початок 2023 р. потрібну інженерно-транспортну інфраструктуру створено лише у 8 парках (Соломоново, Мироцьке, Вінницький, Вінницький кластер холодильного машинобудування, Ланнівський, Спарроу Парк Львів, Л-Таун, Біла Церква). Усі інші ІП, особливо на Заході України, мають низьку готовність і перебувають лише на етапах початку робіт зі створення інфраструктури й облаштування території. Господарську діяльність фактично проваджує лише один учасник в індустріальному парку Вінницький кластер холодильного машинобудування¹⁵.

Розвиток індустріальних парків гальмує насамперед висока вартість заходів з їх облаштування та будівництва об'єктів суміжної інфраструктури (автомобільних шляхів, ліній зв'язку, засобів тепло-, газо-, водо- та електропостачання, інженерних комунікацій тощо). Так, на під'єднання території ІП до водо- та електропостачання потрібно в середньому від 10 до 40 млн грн¹⁶. Передбаченою компенсацією 100 % витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж ініціатори створення ІП, керівні компанії та учасники ІП у 2023 р. не мали можливості скористатися через відсутність відповідного фінансування в Державному бюджеті на поточний рік.

Для розв'язання цього питання в Держбюджеті на 2024 р. передбачено спрямувати видатків розміром 1 млрд грн на облаштування індустріальних парків. Кошти можуть використати керівні компанії ІП згідно з певними лімітами за умов наявності звітності про роботу ІП, актів виконаних робіт з підведення мереж та облаштування ділянок.

Крім того, керівним компаніям ІП треба надати доступ до отримання кредитних коштів на створення нових виробництв у рамках наявних державних програм, зокрема програми «Новий рівень», резидентам ІП – доступ до дешевого фінансування діяльності в межах програми «Доступні кредити 5–7–9 %». Для резидентів ІП, котрі інвестують кошти в основний капітал, треба запровадити податкові пільги – такі, зокрема, як: формування спеціальних інвестиційних резервів; уведення інвестиційних надбавок; пільги на реінвестування; інноваційне інвестування.

У створенні сприятливого середовища для розвитку ІП важливу роль відіграє страхування інвестицій від воєнних ризиків. Це питання вирішують у спосіб залучення внутрішніх можливостей, зокрема такого апробованого у світовій практиці інструмента,

¹³ Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків – суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустріальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж» від 03.01.2023 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2023-%D0%BF#Text>

¹⁴ Постанова КМУ «Про внесення змін до пункту 19 Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» від 12.09.2023 № 972. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/972-2023-%D0%BF#n2>

¹⁵ Індустріальні парки в Україні – 2022 рік. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik>

¹⁶ Держава передбачила млрд грн на підтримку індустріальних парків. URL: <https://bug.org.ua/news/novovolynsk/derzhava-peredbachyla-mlrd-grn-na-pidtrymku-industrialnyh-parkiv-chy-dopomozhe-cze-zapustyty-robotu-ip-u-novovolynsku-ta-volodymyri-800281/>

як Експортно-кредитне агентство (ЕКА), який в Україні вже довів свою ефективність у сфері підтримки експортоорієнтованого бізнесу. Законопроектом № 9015 від 14.02.2023 «Про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків»¹⁷ передбачена можливість надання ЕКА послуг щодо страхування інвестицій, які здійснюються на території України, у межах статутного капіталу ЕКА. Таке страхування здійснюватимуть винятково за умови спрямування інвестицій на створення об'єктів та інфраструктури, потрібної для розвитку переробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського походження. На листопад п. р. проєкт Закону очікує на друге читання у ВРУ.

Наразі Міністерство економіки України за участі *Advantage Ukraine* веде активні переговори з експортно-кредитними агенціями країн-партнерів, акцентуючи на важливості застосування стовідсоткового покриття страхових ризиків. Тривають переговори щодо пілотних проєктів страхування воєнних ризиків за участі ЄБРР.

Варіантом розв'язання проблеми страхування воєнних ризиків є також *створення цільового міжнародного трастового фонду*, що дасть змогу залучити до страхування експортно-кредитні агентства країн G7, багатостороннє агентство з гарантування інвестицій MIGA, американську корпорацію з фінансування міжнародного розвитку DFC.

Так, багатостороннє агентство з гарантій інвестицій Групи Світового банку вже почало надавати гарантії для страхування воєнних ризиків в Україні з Трастового фонду підтримки реконструкції та економіки України (SURE). Угоду про збільшення гарантії з 17,1 до 40,85 млн євро між MIGA і німецьким банківським холдингом *ProCredit* підписано в Лондоні під час проведення Конференції з питань відновлення України-2023 (URC-2023).

Завдяки співробітництву з міжнародними фінансовими організаціями та національними Експортно-кредитними агентствами країн-партнерів уже є перший досвід страхування інвестицій від воєнних ризиків. У Львові будують індустріальний парк M10 на 140 тис. м², з шістьма ділянками для виробничо-складських приміщень та зі створенням понад 3 тис. нових робочих місць. Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій Світового банку MIGA видало поліс компанії, яка спеціалізується на інвестиціях в комерційну нерухомість в Україні, зокрема інвестує в будівництво цього ПП. Компанія отримала гарантії від ризиків війни та громадських заворушень на 10 років на суму до 9,1 млн дол. США, з них 4 млн дол. США надають країни-донори Трастового фонду підтримки реконструкції та економіки України (SURE Trust Fund), яким керує MIGA¹⁸.

Реалізація євроінтеграційних перетворень у промисловості поряд з реформами в цій сфері за іншими напрямками відкрила шлях до початку офіційних переговорів з Україною про приєднання до ЄС – на основі представленого Єврокомісією 8.11.2023 щорічного звіту про розширення.

У сфері «Технічні бар'єри у торгівлі» досягнуто прогресу в напрямі реформування системи технічного регулювання паралельно із започаткованим наприкінці 2020 р. процесом попереднього оцінювання української інфраструктури якості європейськими експертами з метою укласти Угоди АСАА. Приймали національні, міжнародні та європейські стандарти, нові редакції технічних регламентів та вносили зміни до чинних на основі європейських директив, підвищували інституційну спроможність та покращували практику діяльності українських органів системи технічного регулювання. Уряд прийняв

¹⁷ Проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків» від 14.02.2023 № 9015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=75615

¹⁸ Страхування воєнних ризиків в Україні розблокує приватні інвестиції: перші кейси. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a8eb0a8d-5c05-4534-8f60-6bd8d67564d7&title=StrakhuvanniaVonnikh>

план заходів, спрямованих на дальше вдосконалення вітчизняної системи технічного регулювання на період до 2025 р.¹⁹

Завершено інституційну реформу сфери інтелектуальної власності та імплементацію відповідного законодавства, що надзвичайно важливо для пришвидшення інноваційного розвитку та інвестиційної привабливості України. Результатом реформи стало створення Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ, ІР-офіс). Це нова інституція для української системи інтелектуальної власності, подібні функціонують в розвинених країнах світу. Загалом у сфері інтелектуальної власності Україна продемонструвала найвищий рівень виконання Угоди про асоціацію з ЄС, імплементувавши у власне правове поле 98 % передбачених документом нормативних актів. Зокрема, прийнято Закон України «Про авторське право і суміжні права»²⁰, посилено кримінальну й адміністративну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

У сфері «Навколишнє природне середовище» прийнято низку Законів України, спрямованих на: 1) запуск реформи управління відходами²¹ (передбачено: створення нової дієвої дозвільної системи в цій сфері; запровадження децентралізації управління відходами, багаторівневого планування; розбудову інфраструктури; розширення відповідальності виробника за європейським принципом «забруднювач платить»; 2) забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією²²; 3) удосконалення законодавства у сфері користування надрами²³ (передбачено зменшення надмірного державного впливу на галузь, розвиток конкуренції та легалізацію відносин у сфері користування надрами).

У сфері «Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі» 6.06.2023 набув чинності Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2023/1077 від 31.05.2023 про продовження ЄС ще на рік (до червня 2024 р.) заходів з тимчасової лібералізації торгівлі з Україною, які охоплюють скасування всіх мит, квот і торговельних захисних обмежень щодо українського експорту, відповідно до Регламенту Європейського Парламенту та Ради № 2022/870 від 30.05.2022. Це дає змогу орієнтувати більшу частину експорту товарів з України до ЄС, нарощувати й диверсифікувати постачання української продукції на європейські ринки.

Завдяки вжитим заходам і реалізованим ініціативам промисловість функціонує та демонструє стійкість до викликів і ризиків війни, попри безпрецедентні пошкодження, втрати й руйнування. Надалі варто зосередитися на створенні умов для роботи промисловості на зміцнення обороноздатності країни (оборонне замовлення, замовлення обладнання для військових, одягу й взуття, ліків, продовольства тощо), що підтримуватиме українські виробництва, а також на розширенні програм для переробних підприємств, опрацюванні нових експортних маршрутів і побудові транспортно-логістичних зв'язків усередині країни, використанні можливостей, які виникають для України як країни кандидата на вступ до ЄС – щодо нарощування торгівлі згідно з умовами лібералізації, розбудови взаємовигідного співробітництва за перспективними напрямками тощо.

¹⁹ Україна та Угода про асоціацію, 2014–2022, моніторинг виконання. URL: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/final_report_aa_ucep_2023_ukr.pdf

²⁰ Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 15.04.2023 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

²¹ Закон України «Про управління відходами» від 20.06.2022 № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>

²² Закон України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» від 01.12.2022 № 2804-IX (вводиться в дію 29.06.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2804-20#Text>

²³ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами» від 01.12.2022 №2805-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2805-20#Text>